

OPVOEDEN IN ANDERE CULTUREN

Inzichten uit de interculturele pedagogiek

De maatschappij van vandaag is sterk veranderd vergeleken met die van onze ouders. We leven tegenwoordig in een informatiesamenleving waarin het individu centraal staat. De eigen opvoeding biedt ouders weinig houvast bij het opvoeden van hun kinderen. Voor migranten is het verschil nog groter, met name voor degenen die in een plattelands-cultuur zijn opgevoerd.

KAVEH BOUTEH

In de afgelopen decennia zijn mensen in Nederland mondiger geworden. Dit geldt ook voor de kinderen die tegenwoordig meer meetellen dan vroeger. Nederlanders voegen zich steeds minder naar de wensen van hun familie, sociale groep, werkomgeving of gezin, en maken vaker eigen individuele keuzes. Keuzevrijheid is normaal geworden en leverde zelfs al een neurose op: de keuzestress waaronder velen, vooral jongeren, gebukt gaan.

Het maken van eigen keuzes is echter niet voor iedereen zo vanzelfsprekend.

Traditionele migranten, afkomstig uit landen als Marokko en Turkije, hebben veelal een agrarische achtergrond en zijn opgevoerd in een plattelandscultuur waarin van eigen keuzes nauwelijks sprake was. Meisjes trouwden jong, genoten amper opleiding en jongens deden hetzelfde werk als hun vader en grootvader. Deze vaders en moeders leerden hun kinderen normen en waarden over hoe zij zich behoorden te gedragen. Eenmaal in Nederland zijn veel migrantenouders in verwarring geraakt. De oude opvoedingsstijl bleek niet langer te voldoen. De ouders zijn onzeker gewor-

▲ In Nederland zijn migrantenouders in verwarring geraakt.

den en maken zich zorgen over de toekomst van hun kinderen.

OPVOEDINGSSTIJLEN

Sommige sociale wetenschappers beweren dat opvoedingsstijlen zijn te categoriseren volgens het wij/ik-schema dat ooit is ontworpen om culturen in te delen. De opvoeding in een 'wij- of collectivistische cultuur' kenmerkt zich door conformisme, rolgedrag, autoriteit, gehoorzaamheid, straf, ►

► verstoting en bangmakerij. De opvoeding binnen een 'ik- of individualistische cultuur' staat borg voor zelfstandigheid, autonomie, onderhandelen, discussie, uitleggen, negeren, afleiden, stimuleren en ontplooiing.

De opvoedingsstijl gehanteerd in de 'wij-cultuur' wordt gezien als typisch voor traditionele opvoedingspatronen meegenomen uit Marokko of Turkije. Wat onder 'individualistisch' valt zou niet voorkomen in gezinnen met een migrantenachtergrond. Mijn kritiek op deze indeling in wij/ik-culturen is dat bepaalde denkpatronen en opvoedingsstijlen tot absolute normen worden verheven. In deze opvatting heerst de gedachte dat culturen elkaar eerder uitsluiten dan insluiten. Men benadert cultuur als een afgebakend geheel dat allesbepalend is voor de handelingen van individuen uit die cultuur. Het begrip is gericht op verschillen en aangewend om die te ordenen. Deze opvatting van cultuur als onveranderlijk, statisch, principe bevestigt vooroordelen. Vooroordelen die op hun beurt een soepele interactie tussen individuen belemmeren en het denken in hokjes stimuleren. Het beeld van een onveranderlijke migrantenopvoeding naast een onveranderlijke Nederlandse opvoeding, komt niet overeen met de werkelijkheid. Opvoeding is dynamisch, net als de samenleving in zijn geheel.

WORK IN PROGRESS

In tegenstelling tot het wij/ik-denken gaat de interculturele pedagogiek uit van dyna-

miek in opvoedingspatronen. In plaats van classificeren legt zij de nadruk op het begrijpen van cultuurverschillen in verband met opvoedingsopvattingen en – praktijken. Interculturele pedagogiek kenmerkt zich door een cultuursensitieve houding jegens migrantenouders en hun kinderen. Niet zozeer de voorgeschiedenis staat centraal, maar er is ook oog voor de huidige sociaaleconomische situatie. Men vraagt zich af: zijn sociaaleconomische factoren van invloed? Of persoonlijkheidskenmerken? Of juist culturele kenmerken? Deze pedagogiek is gericht op het overbruggen van cultuurverschillen en niet op het vergroten ervan.

Opvoedingsstijlen, ook in Marokkaanse en Turkse gezinnen, zijn niet homogeen maar divers en veranderlijk. Daarnaast vertoont deze opvoeding ook raakvlakken en overeenkomsten met die in zogenaamde 'westerse' culturen. Zeker in een samenleving als Nederland waar veel culturen naast en door elkaar leven, zie je dat mensen elementen uit hun eigen opvoeding opnieuw interpreteren en combineren met die van andere patronen. Dit betekent dat mensen zich aanpassen, hun eigen culturele oriëntaties afstemmen op de gewijzigde sociale of economische omstandigheden. Cultuur is work in progress...

Net als in veel landen groeien kinderen in Nederland op in een pluriforme, multiculturele samenleving. Zij ontmoeten vanuit hun thuiscultuur anderen en komen in aanraking met uiteenlopende waarden en normen. Zij identificeren zich zowel met

(delen van) hun thuiscultuur als met (delen van) andere culturen. Kortom zij gaan op zoek naar een goede mix.

ONGEWENST GEDRAG

Alle ouders in de hele wereld worstelen met vragen over het ongewenste gedrag van hun kinderen, zoals niet willen eten, slapen of luisteren. Hierin is geen onderscheid tussen Nederlandse en migrantenouders. Toch zijn er wel verschillen in opvoedingspatronen, alleen zijn deze niet zo absoluut en onveranderlijk als de wij/ik-denkers willen laten geloven.

Verskillend is bijvoorbeeld dat het bij de meer traditionele migrantengezinnen ongewoon is dat de vrouw naast het huishouden een baan heeft. De opvoeding van de kinderen ligt vrijwel helemaal bij haar. Maar ook wat dit betreft zie je de tijden veranderen. Tradities verdwijnen steeds verder naar de achtergrond. Dochters van deze moeders raken beter geschoold en gaan dikwijls wél buitenshuis werken. Anders is ook dat traditionele ouders minder gewend zijn om problemen uit te praten en vaker straf en slaag hanteren als opvoedingsmechanismen. Hun kinderen worden opgevoed met het idee gehoorzaam, bescheiden en respectvol te zijn. Bij Nederlandse jongeren is de opvoeding vaker gericht op opgroeien tot zelfstandige, mondige en weerbare volwassenen. Echter ook in Nederlandse gezinnen komt de zogenoemde pedagogische tik nog geregeld voor en wordt niet alles uitgepraat. Bovendien zijn opvoedingsstijlen onder migranten volop in beweging. Onderhandeling doet ook hier zijn intrede. In grote lijnen kun je stellen dat er onder migranten een pedagogische ontwikkeling gaande is die, in de woorden van de socioloog Abraham de Swaan, is te typeren als een overgang van een bevelsnaar een onderhandelingshuishouding.

Een multiculturele samenleving als Nederland is een mix van opvoedingspatronen en opvattingen over hoe men kinderen moet socialiseren. Waardeoordelen zijn niet op zijn plaats, noch pogingen om mensen op te sluiten in hokjes. Begrip en een cultuursensitieve benadering van uiteenlopende opvoedingsstijlen, zoals de interculturele pedagogiek bepleit, helpen om een dialoog tot stand te brengen en de problemen waarmee alle ouders worstelen bespreekbaar te maken. ●

Kaveh Bouteh is senior adviseur/trainer bij Pharos, gespecialiseerd in de onderwerpen interculturalisatie en opvoeden in andere culturen.

KAVEH BOUTEH TRAIT VANUIT PERSPECTIEF MIGRANTENOULDERS

'In de Pharos-training *Opvoeden in andere culturen* staan de opvattingen van Marokkaanse, Turkse of Somalische ouders centraal. Dit is een belangrijk uitgangspunt omdat er een discrepantie kan bestaan tussen hulpverleners en migrantenouders als het gaat om ideeën over opvoeding. Vaak zie je dat opvoedingsproblematiek wordt

benaderd vanuit het perspectief van de instellingen.

In deze training keer ik de zaak om en ga in op zaken als: wat zijn de opvoedingsidealen van deze ouders, welke problemen komen zij tegen, en hoe gaan zij om met ongewenst gedrag van hun kinderen? Migrantengroepen hebben eigen strategieën om problemen op te lossen. Hulpverleners zouden daar veel meer bij kunnen aanhaken en gebruik van maken.'

Pharos-training *Opvoeden in andere culturen: het perspectief van migrantenouders*: 4 november 2010.

Meer informatie of inschrijven:
www.pharos.nl of bel met Marian Moons,
coördinator Scholing & Training:
030 234 98 00.

FOTO: GOEDELE MONNENS